

TÜRKSAM

Analiz

EKİM 2024 / NO 21

TACİKİSTAN VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Dr. Maksat Acıkan uulu

Giriş

Küresel Hedefler olarak da bilinen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG) resmi olarak yürürlüğe girmiştir. Tacikistan, Hedefleri (SDG'ler), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu "Sürdürülebilir Kalkınma Gündemini" uygulamak için tarafından 2015 yılında yoksulluğu ortadan kaldırmak, onaylamış ve kabul etmiştir. SDG'nin tartışılmasına gezegeni korumak ve 2030 yılına kadar tüm insanların ve oluşturulmasına katılan Tacikistan'ın su sektörünün barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için evrensel gündemdeki önemli konulardan biri olarak aday bir eylem çağrısı olarak kabul edilmiştir. 2030 yılına kadar gösterilmesine öncülük ettiği belirtilmelidir.

"Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi" 17 küresel hedef ve 2016 yılında Tacikistan, Tacikistan'da SDG'ye ulaşmak 169 ilgili hedefi içermektedir. Ağustos 2015'in başlarında, için ana yönleri belirleyen UKS-2030'u (Ulusal Kalkınma Birleşmiş Milletler'in 193 üye ülkesi hedefler konusunda Stratejisi) geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur. UKS-2030, uzlaşmaya varmıştır.

Tacikistan Cumhuriyeti, Orta Asya'da karalara hapsolmuş, vadeli kalkınmasının en yüksek hedefini oluşturmaktadır. topraklarının %93'ünden fazlasını dağların oluşturduğu Bu kavram, 2030 yılına kadar ülkenin dört ulusal stratejik bir ülkedir. Ülke, dünyanın büyüklüğüne göre 85. sırada kalkınma hedefine ulaşmasını öngörmektedir:

yer almakta ve geniş hidroelektrik kaynakları ve tatlı su (1) Enerji güvenliğinin sağlanması ve elektriğin verimli rezervlerine, çeşitli minerallere, organik gıda ürünlerinin kullanılması

yetiştirilmesi için elverişli koşullara ve ekolojik turizmin aktif (2) İletişim çıkmazından çıkmak ve ülkeyi transit ülkeye gelişimi için fırsatlara sahiptir. Tacikistan Cumhuriyeti'nin dönüştürmek

2030 yılına kadar (UKS-2030) Ulusal Kalkınma Stratejisine (3) Gıda güvenliğinin sağlanması ve halkın kaliteli beslenmeye erişimi

göre, Tacikistan'da GSYİH'nın iki katına çıkması beslenmeye erişimi (4) Üretken istihdamın genişletilmesi

öngörülmekte ve bunun için ekonomik büyüme oranının (4) Üretken istihdamın genişletilmesi

yılda % 7 seviyesinde tutulması gerekmektedir. Tacikistan, 2017 yılında Gönüllü Ulusal Gözden Geçirmenin hazırlanmasını başlatmıştır. Yukarıdaki 4 temel hedefin

1 Ocak 2016'da 2030 yılına kadar Sürdürülebilir Kalkınma hazırlanmasını başlatmıştır. Yukarıdaki 4 temel hedefin

yanı sıra Gözden Geçirme, sektörler arası konuları da ele almıştır: toplumsal cinsiyet eşitliği, sanayileşme, güvenli içme suyuna erişim, iklim değişikliği konuları ve diğerleri. İncelemenin ana sonucu, SDG'nin ulusal kalkınma politikasına entegrasyonunun temel araçları, UKS-2030 ve kabul edilen stratejik belgeleri olmaktadır.

Tacikistan, diğer birçok ülke gibi, sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmada çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Tacikistan'daki sürdürülebilir kalkınma zorluklarından bazıları şunlardır:

- Su ve enerji güvenliği: Tacikistan büyük ölçüde elektrik üretmek için hidroelektrik enerjisine bağımlıdır ve ülke su kıtlığı sorunlarıyla karşı karşıyadır. Son yıllarda ülke rezervuarlardaki su seviyelerinde bir düşüş görülmüştür, bu da elektrik kesintilerine ve elektrik kesintilerinin artmasına neden olmaktadır.

- Yoksulluk ve Eşitsizlik: Son yıllarda yoksulluğun azaltılmasında kaydedilen ilerlemelere rağmen Tacikistan, Orta Asya'nın en fakir ülkelerinden biri olmaya devam etmektedir. Ayrıca, kentsel ve kırsal alanlar arasında gelirden ve sosyal eşitsizlikte önemli bir fark vardır.

- İklim değişikliği: Tacikistan, tarım ve su kaynaklarını etkileyen kuraklıklar ve seller gibi iklim değişikliğinin etkilerine karşı savunmasızdır. Ülke, 2020 yılı için iklim değişikliğine uyum sağlamak için Ulusal bir Planın benimsenmesi gibi bu sorunu çözmek için bazı önlemler almıştır.

- Altyapı ve Ulaşım: Tacikistan'ın ekonomik büyümeyi ve gelişmeyi engelleyen az gelişmiş bir altyapısı vardır. Ülkenin ulaşım sistemi de sınırlıdır, bu da insanların ve malların ülke genelinde dolaşmasını zorlaştırmaktadır.

- Eğitime ve Sağlık Hizmetlerine Erişim: Tacikistan, özellikle kırsal alanlarda kaliteli eğitime ve sağlık hizmetlerine erişimin sağlanmasında zorluklarla karşı karşıyadır. COVID-19 pandemisi, ülke vatandaşlarına uzaktan eğitim ve sağlık hizmetleri sunmada sıkıntılara neden olarak bu endişeleri öne çıkartmıştır.

Tacikistan, 2016 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG) çerçevesinde bir dizi uluslararası anlaşma imzalamıştır.

1) BM İklim Değişikliği Paris Konferansı'nın İklim

Anlaşması (Paris Anlaşması), 22 Nisan 2016.

2) Sürdürülebilir Ticaret Anlaşması (Sürdürülebilir Ticaret Anlaşması), 29 Haziran 2016.

3) Tacikistan ile UNICEF arasında, Tacikistan ile UNICEF Arasında Çocukların Haklarının Korunması, Refahlarının ve Eğitimlerinin Sağlanması Alanında İşbirliği Planlarını Tartışan Bir Çerçeve Anlaşması, 16 Eylül 2016.

4) Orta Asya'da Bölgesel Hidrometeoroloji ve Çevresel İzleme için Bölgesel Bir Merkezin Kurulmasına İlişkin Anlaşma (CAREC), 19 Aralık 2016.

5) Tacikistan hükümeti ile Kore hükümeti arasındaki teknik işbirliği anlaşması, 23 Aralık 2016.

6) Tacikistan Hükümeti ile Türkiye hükümeti arasında kalkınma ve ekonomik işbirliği alanında işbirliği anlaşması, 23 Aralık 2016.

7) 2018 yılında Tacikistan, yoksullukla mücadele etmeyi ve Orta Asya'da SDG'YE ulaşmayı amaçlayan Nambanko Girişimi'ne katılmıştır.

Tacikistan'da SDG'ye Genel Bakış

SDG programının 2030 yılına kadar uygulanmasından bu yana ülke, hem uluslararası kuruluşlar, özellikle BM ve onun programı hem de diğer hükümetlerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle, farklı alanlarda yaşam standardını iyileştirmek ve geliştirmek için çeşitli projeler geliştirmeye ve daha sonra uygulamaya başlamıştır. Bazıları burada ele alınmaktadır.

Aşırı Yoksullukla Mücadele

Dünya Bankası'nın 2020 tarihli bir raporuna göre Tacikistan, son birkaç yılda ülkedeki aşırı yoksulluk düzeyini önemli ölçüde azaltmıştır. 2015 yılında aşırı yoksulluk ülke nüfusunun %30,3'ünü etkilerken, 2019'da bu oran %14,8'e düşmüştür.

Tacikistan'daki yoksullukla mücadele etmek için hükümet, en muhtaç nüfusa destek sağlamayı amaçlayan sosyal programlar başlatmıştır. Tacikistan hükümeti, 2020 yılında düşük geliri ailelere maddi yardım sağlamak için programlar, sağlık, eğitim ve barınma koşullarını iyileştirmek için programlar da dahil olmak üzere sosyal programların uygulanmasına 800 milyon somon (yaklaşık

72 milyon ABD Doları) ayırmıştır.

Bununla birlikte, kaydedilen ilerlemelere rağmen, Tacikistan'daki yoksulluk hala ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. Dünya Bankası'nın 2020 tarihli bir raporuna göre, Tacikistan nüfusu beslenme yetersizliği, sağlık ve eğitim düzeyinin düşük olmasının yanı sıra uygun fiyatlı konut ve temiz suya ve sıhhi koşullara erişimin yetersizliğini yaşamaya devam etmektedir.

Gıda Güvenliği

Gıda güvenliği, Ulusal Kalkınma Stratejisinde öncelikli konulardan biridir.

Tarımda artan yatırım seviyesi: 2016 ile 2020 yılları arasında Tacikistan tarıma 1 milyar dolardan fazla yatırım çekmiştir, bu da üretim koşullarının iyileştirilmesine ve tarımda teknolojik donanımın artırılmasına olanak sağlamıştır.

Tarımsal üreticilere yönelik mali destek mekanizmalarının geliştirilmesi: Tacikistan, tarımsal üreticilere borç verme, faiz oranlarının sübvansede edilmesi gibi bir dizi finansal destek programı hazırlamıştır.

Tarımda yönetim sisteminin iyileştirilmesi: Tacikistan, Tarım ve Gıda Geliştirme Ajansı ve Tarımsal Ürünlerin Standardizasyonu ve Sertifikasyonu İçin Ulusal Merkez gibi yeni kurumlar oluşturarak tarımdaki yönetimi güçlendirmiştir.

Genel olarak Tacikistan'daki gıda güvenliği seviyesinin düşük olduğu tahmin edilmektedir, çünkü ulusal üretim sadece süt ve süt ürünlerinde iç ihtiyaçları tam olarak karşılamaktadır.

Bu durumla bağlantılı olarak Tacikistan Cumhuriyeti Hükümeti, 2015-2024 yılları için Ulusal Çok Sektörlü Strateji ve Beslenme ve Fiziksel Aktivite Eylem Planının yanı sıra Gıda Güvenliği Programını (2016-2030) onaylamış ve uygulamaya başlamıştır.

Sağlık Hizmetlerinin İyileştirilmesi

"Sağlık ve esenliğin sağlanması", sağlık hizmetlerinin erişilebilirliğini ve kalitesini iyileştirmeyi, bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmeyi ve bebek ve çocuk ölümlerini azaltmayı amaçlamıştır.

5 yaşın altındaki çocukların ölümlerinde azalma: BM'ye

göre, 2000 yılında Tacikistan'da 5 yaşın altındaki çocukların ölüm oranı 1000 doğumda 109 iken, 2019'da 1000 doğumda 35'e düşmüştür.

Tüberküloz insidansında azalma: 2015 yılında Tacikistan, uluslararası Stop-Tüberküloz girişimine katılan ilk ülkelerden biri olmuştur. Bu girişimin bir parçası olarak tüberküloz insidansını azaltmak için önlemler alınmıştır. 2019 yılında yeni tüberküloz vakalarının sayısı 2018 yılına göre %6,8 azalmıştır.

Artan sağlık hizmetinin kullanılabilirliği ve kalitesi: Tacikistan'da sağlık hizmetlerinin kalitesini iyileştirmek ve sağlık hizmetlerinin kullanılabilirliğini artırmak için çalışmalar yürütülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2018 tarihli bir raporuna göre, Tacikistan'da 10.000 kişiye 19.7 doktor ve 42.5 hastane yatağı düşmektedir.

Sıhhi ve hijyenik koşulların iyileştirilmesi: Sanitasyon-2 programı kapsamında Tacikistan'ın çeşitli bölgelerindeki sıhhi ve hijyenik koşulları iyileştirmek için önlemler alınmıştır. Sonuç olarak 900 km'den fazla kanalizasyon inşa edilmiş ve 6 su arıtma tesisi yeniden inşa edilmiştir.

Kaliteli Eğitimin Sağlanması

BM'nin 2021 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Raporu'na göre Tacikistan'da aşağıdaki göstergelere ulaşılmıştır:

Eğitime Erişim: Şu anda, 7 ila 16 yaş arasındaki çocukların %98'inden fazlası eğitim görmektedir; bu, bölgedeki en yüksek oranlardan biridir.

Eğitimin Kalitesi: 2021 yılında öğretmenlerin becerilerini geliştirmek ve müfredatı güncellemek de dahil olmak üzere eğitim kalitesini iyileştirmek için önemli sayıda etkinlik gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak Tacikistan'da modern ekipmanlarla donatılmış yeni okullar ve sınıflar oluşturulmuştur.

Okul öncesi eğitime erişilebilirliğin artırılması: Tacikistan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nın resmi verilerine göre ülkedeki okul öncesi kurumların sayısı son 5 yılda %10 artmıştır.

Herkes için eğitime ulaşılabilirliği arttırmak: Tacikistan'da, 6-15 yaş arasındaki tüm çocuklar için ücretsiz eğitim sağlayan "Herkes için Temel Eğitim" programı

oluşturulmuştur. BM verilerine göre Tacikistan'da 2019'da 6 ila 11 yaş arasındaki çocukların %97'si okula devam ederken, 12 ila 14 yaş arasındaki çocukların %91'i liseye kayıtlıdır.

Yüksek öğrenimin geliştirilmesi: Tacikistan'da yeni üniversiteler ve fakülteler kurulmuştur ve diğer ülkelerde eğitim alma fırsatları genişletilmiştir. 2019 yılında Tacikistan'da 100 binden fazla öğrenci 21 üniversitede eğitim almıştır. Ayrıca 2019 yılında yurt dışında öğrenim görmeleri için 2873 öğrenciye burs verilmiştir.

Eğitimin kalitesinin artırılması: Tacikistan'da müfredatın güncellenmesi ve eğitim kalitesinin iyileştirilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Yabancı öğretmenlere ulusal dil eğitimi verilmesi de dahil olmak üzere öğretmenlerin eğitimi güçlendirilmiştir. 2019'da öğretmenlere ayda ortalama 1.326 somoni maaş (yaklaşık 141 ABD Doları) verilmiştir.

Yükseköğretime erişimin genişletilmesi: Tacikistan, son yıllarda birçok yeni üniversite açmış, bu da daha fazla öğrencinin üniversite eğitimi almasına ve eğitim programlarının genişlemesine olanak sağlamıştır. Buna ek olarak, ülkede birçok yetenekli gencin yüksek öğrenim görmesine izin vermek amacıyla öğrenciler için bir hibe sistemi kurulmuştur.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Geliştirmek

Tacikistan'da hükümet, eğitim, sağlık, siyaset ve ekonomide kadınlar ve erkekler için eşit fırsatlar yaratmak da dahil olmak üzere bu hedefe ulaşma yolunda adımlar atmaktadır. 2014-2023 yılları için aile içi şiddetin önlenmesi ve 2017-2020 yılları için BM İnsan Hakları Konseyi'nin tavsiyelerinin yerine getirilmesi için devlet programları çerçevesinde, kadın haklarının korunması ve aile içi şiddetin önlenmesine ilişkin mevzuatın iyileştirilmesi amacıyla bir Çalışma Grubu kurulmuştur.

2015-2020 yılları için Tacikistan Cumhuriyeti hükümeti, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için bir dizi olumlu önlem almıştır. Bu amaçla, Devlet Önleme Programı olan "Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Üzerine RT Yasası" kabul edilmiştir.

2014 -2023 yılları arasında aile içi şiddet ve bunu uygulamak

için bir eylem planı oluşturulmuştur.

- **Eğitim:** 2019 yılında Tacikistan'daki yüksek öğrenim kurumlarındaki öğrencilerin % 49'u kadındı.
- **Ekonomi:** 2018 yılında Tacikistan'daki kadınlar işgücünün %41'ini oluşturuyordu.
- **Siyaset:** Kadınlar Tacikistan Parlamentosu'ndaki koltukların %19'unu işgal etmektedir.
- **Sağlık Hizmetleri:** Tacikistan'da anne ve çocuk sağlığını iyileştirmek için ulusal bir eylem planı geliştirilmiştir. 2019'da doğumların %99'u tıbbi gözetim altında gerçekleştirilmiştir ve doğum sırasında annelerin ölümleri 100.000 doğumda 17'ye düşmüştür.
- **Kadına Yönelik Şiddet:** Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Yasası 2019'da yürürlüğe girmiştir. Bu yasaya göre şiddet mağduru olan kadınlar için bir yardım hattı oluşturulmuştur.
- **Ailede eşitlik:** 2019 yılında evlilikte kadın ve erkeklere eşit hak ve sorumluluklar getiren yeni bir aile yasası kabul edilmiştir.

Su Kaynaklarının Yönetimi

Tüm insanlar için su kaynaklarının ve sıhhi hizmetlerin kullanılabilirliğini ve yönetimini geliştirmek hedeflenmiştir. 2017 yılında Tacikistan nüfusunun %85'inden fazlasının içme suyuna erişimi vardı. Bu, nüfusun %72'sinin içme suyuna erişebildiği 2010 yılına kıyasla önemli bir artıştır. Ülkenin daha uzak bölgelerinde suyun kullanılabilir olmasını sağlamak için yeni su kanalları ve kuyular inşa edilmiştir.

2017 yılında nüfusun sadece %35'inin sanitasyon tesislerine erişimi vardı, ancak bu, nüfusun sadece %25'inin sanitasyon tesislerine erişebildiği 2010 yılına göre bir gelişmeyi temsil etmekteydi. Ülkenin daha uzak bölgelerinde yeni tuvaletler ve duşlar inşa edilmiştir.

Tacikistan'da nehirler ve göller de dahil olmak üzere birçok su kaynağı vardır, ancak bunlar genellikle yanlış ve sürdürülemez bir şekilde kullanılmıştır. Sürdürülebilirliğin geliştirilmesinin bir parçası olarak su kaynaklarını yönetmek ve kullanım sistemlerini iyileştirmek için önlemler alınmıştır. Tarımsal ve endüstriyel ihtiyaçlar için su kullanım kotalarının getirilmesi de dahil olmak üzere su yönetimi

planları geliştirilmiştir.

Enerji Kaynaklarının İyileştirilmesi

Tacikistan'da, dünyanın diğer birçok ülkesinde olduğu gibi, enerji kaynaklarının kullanılabilirliğinin iyileştirilmesi, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlamak açısından önemli bir görevdir.

2020 yılında yenilenebilir enerjinin toplam elektrik üretimindeki payı %98'dir ve bu da dünyanın en yüksek oranlarından biridir.

Tacikistan nüfusu için elektrik kullanılabilirliği son yıllarda gelişmiştir. 2019 yılında elektriğe erişimi olan nüfusun payı %99,9'du.

İletim ve dağıtım sürecindeki enerji kayıpları son yıllarda azalmıştır. 2019 yılında enerji kayıpları %9,5 iken, 2010 yılında bu rakam %14,2 seviyesinde gerçekleşmişti.

Ekonomik Gelişme

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi: Tacikistan'da küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemek ve geliştirmek için tasarlanmış bir dizi program ve strateji geliştirilmiştir. Uluslararası Doğa Koruma Birliği tarafından hazırlanan bir rapora göre, 2019 yılında küçük ve orta ölçekli işletmeler Tacikistan'ın GSYİH'sinin yaklaşık %40'ını oluşturuyordu.

Yeni istihdam yaratılması: Nüfusun istihdam düzeyini artırmak amacıyla Tacikistan'da ekonominin çeşitli sektörlerinde projeler başlatılmıştır. Örneğin Tacikistan Ulusal İstatistik Komitesi'ne göre 2019 yılında 60 binden fazla yeni iş yaratılmıştır.

Turizmin gelişimi: Turizm, Tacikistan ekonomisinin en önemli sektörlerinden biridir ve GSYİH büyümesine ve yeni istihdam yaratılmasına büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Dünya Turizm Örgütü'nün raporuna göre, 2019 yılında Tacikistan'ı ziyaret eden turist sayısı 1,3 milyondan fazla kişiydi.

Yatırımların kolaylaştırılması: Tacikistan'da daha cazip bir yatırım ortamı yaratmak ve vergi engellerini azaltmak da dahil olmak üzere yabancı yatırımları çekmek için önlemler alınmaktadır. Dünya Bankası raporuna göre 2020 yılında Tacikistan'a doğrudan yabancı yatırım miktarı 607,9 milyon dolardı.

2022'de ekonomi beklenenden daha fazla esneklik göstermiştir. Gayri safi yurtiçi hasıla, Orta Asya'daki benzer ülkelerin çoğundan daha yüksek olacak şekilde yüzde 8 oranında artmıştır.

Yüzde 1,3 oranında küçülen madencilik endüstrisinin yanı sıra, imalat sanayii ve kamu hizmetleri gibi diğer sanayi alt sektörleri sırasıyla yüzde 16 ve yüzde 17 oranında genişlerken, tarımsal üretim yüzde 8 oranında artmıştır. Dünya gıda ve yakıt fiyatlarındaki yavaşlamanın etkisiyle Tacikistan'daki yıllık enflasyon oranı yüzde 4,2'ye düşmüştür.

Endüstriyel Gelişim ve Yenilikçilik

Sürdürülebilir endüstriyel kalkınmayı sağlamak, yeniliği teşvik etmek ve altyapının kullanılabilirliğini ve ekonomik verimliliğini artırmak ülkenin başlıca hedefleri arasındadır.

Yüksek lisans ve doktora programları da dahil olmak üzere bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) alanlarında eğitimin kalitesinin ve erişilebilirliğinin artırılması: 2017'den bu yana Tacikistan'daki STEM disiplinlerinde eğitim alan lisans öğrencilerinin sayısı %24,4, doktora öğrencilerinin sayısı ise 41,4 oranında artmıştır (UNDP).

Finansal hizmetlerin sağlanması ve girişimcilerin eğitimi de dahil olmak üzere küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimini destekleme: Tacikistan'daki kayıtlı küçük ve orta ölçekli işletmelerin sayısı 2016'dan bu yana %18,2 oranında artmıştır.

Araştırma merkezleri ve teknoparkların desteği de dahil olmak üzere Tacikistan'da inovasyon ekosisteminin kurulmasını teşvik etme: 2017'den bu yana Tacikistan'da 2 yeni teknoloji parkı kurulmuş ve ülkedeki araştırma projelerinin sayısı %10 artmıştır.

Yolların, demiryollarının, havaalanlarının, köprülerin ve telekomünikasyon altyapısının inşası ve yenilenmesi de dahil olmak üzere ulaşım ve iletişim altyapısının geliştirilmesi: 2016'dan bu yana Tacikistan'daki yolların uzunluğu %11,1 oranda artmış ve mobil abone sayısı %26,8 artış göstermiştir.

Güneş ve rüzgar enerjisi de dahil olmak üzere temiz enerji kaynaklarının geliştirilmesine katkıda bulunma: Tacikistan,

2017'den bu yana güneş enerjisi üretim kapasitesi %31, rüzgar enerjisi üretim kapasitesi %15 oranında artırılmıştır

Ülke İçindeki Eşitsizliklerin Azaltılması

Bu alanda 2030 yılına kadar SDG kapsamında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

a) Aşırı yoksulluk içinde yaşayan insan sayısında 2000 yılında %31'den 2019'da %14,8'e düşüş görülmüştür.

b) İçme suyuna erişimi olan nüfusun oranı 2019'da %84'e yükselmiştir.

c) 2019'da toplam yaşam beklentisinin 71,5 yıla çıkmıştır.

Tacikistan, 2022 yılında uluslararası insan hakları mekanizmalarıyla işbirliğini sürdürmüştür. Önemli bir başarı, Eşitlik Yasasıyla her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasıdır. Bu, eşitliğin teşvik edilmesi ve savunmasız grupların konumunun iyileştirilmesi konusunda uzun zamandır beklenen bir gelişmeydi.

Yerleşim Yerlerinin Altyapısının İyileştirilmesi

2020 yılında Tacikistan hükümeti, yollar, köprüler, kanalizasyon ve su temini de dahil olmak üzere kentsel altyapıyı modernize etmek için 1,1 milyar somoni (yaklaşık 100 milyon ABD Doları) tahsis etmiştir.

Toplu taşımanın geliştirilmesi: Tacikistan hükümeti 2019 yılında toplu taşıma için 400 otobüs satın almıştır. Bu, hava kirliliğinin azaltılmasına ve halkın ulaşımına erişilebilirliğinin iyileştirilmesine imkan tanımıştır.

Eko-turizmin geliştirilmesi: Tacikistan, 2019 yılında bir önceki yıla göre %22 artışla 200 binden fazla turisti kabul etmiştir. Turizmin gelişiminin ana alanlarından biri, ülkenin doğal kaynaklarını ve kültürel mirasını korumaya izin veren eko-turizmdir.

Hava kirliliği seviyelerinin azaltılması: 2019 yılında Tacikistan şehirlerinde hava kalitesini izlemek için 11 yeni izleme istasyonu kurulmuştur. Buna ek olarak, Tacikistan hükümeti eski ve kirlenmiş kazan dairelerini daha çevre dostu ve enerji tasarruflu olanlarla değiştirmek için bir program başlatmıştır.

Sürdürülebilir konut politikalarının geliştirilmesi: 2019 yılında Tacikistan hükümeti, ülkede konut sektörünün daha sürdürülebilir gelişimini sağlayan yeni bir "Konut Politikası"

yasasını yürürlüğe koymuştur. Bu yasa çerçevesinde konut stokunun yenilenmesi ve modernizasyonu için programlar başlatılmıştır

Konut geliştirme: Konut Geliştirme programı kapsamında yeni apartmanlar ve bireysel gelişim evleri inşa edilmiştir. 2015-2020 döneminde ülkede 380 bin metrekareden fazla konut inşa edilmiştir.

Kentsel yeşil alanların geliştirilmesi: Yeni parklar ve meydanlar oluşturulmuş ve mevcut yeşil alanların iyileştirilmesi için çalışmalar yapılmıştır. 2015-2020 döneminde 100'den fazla şehir parkı inşa edilmiştir.

Kentsel kültürün gelişimi: Kentsel Kültürün Gelişimi programı kapsamında tarihi binaların ve anıtların restorasyonu ve yeniden inşası için çalışmalar yapılmıştır. Yeni müzeler ve tiyatrolar da kurulmuştur.

Tüm bu önlemler, 2015-2020 yılları arasında Tacikistan Kentleri Geliştirme Programı gibi devlet programları çerçevesinde alınmış ve kısmen uluslararası krediler ve hibelerle finanse edilmiştir. Tacikistan'da 2020 yılında ülkedeki su kaynaklarının koordinasyonunu ve yönetimini güçlendirmek için Enerji ve Su Kaynakları Bakanlığı kurulmuştur. 2021 yılına ait verilere göre, Tacikistan sakinlerinin% 90'ından fazlasının içme suyuna erişimi vardı. 2018 yılında su ve kanalizasyon sistemlerinde su kayıplarında %23'e varan bir azalma sağlanmıştır.

Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Üretim ve Tüketimi

Sürdürülebilir üretim ve tüketimin yanı sıra doğal kaynakların yönetimini sağlamak temel hedefler arasındadır. Tacikistan'ın Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 12 kapsamında attığı bazı somut adımlar şunlardır:

Binalarda enerji verimliliğinin artırılması: 2019 yılında, enerji verimliliğini artırmak amacıyla okullar ve hastaneler de dahil olmak üzere 45 devlet binasının yenilenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu, enerji harcamalarını %30 oranında azaltmayı mümkün kılmıştır.

Sera gazı emisyonlarının azaltılması: 2020'de Tacikistan, Paris Anlaşması çerçevesinde Orta Asya'da ulusal olarak tanımlanmış katkıları kabul eden ilk ülkelerden biriydi. Bu katkılara göre Tacikistan, sera gazı emisyonlarını 2030

yılına kadar %30 azaltmayı taahhüt etmiştir.

Çevre dostu ulaşım modlarının geliştirilmesi: Tacikistan, 2021 yılında devlet kurumlarını ve şirketlerini kargo ve yolcuların taşınmasında sadece çevre dostu ulaşım araçlarını kullanmalarını zorunlu kılan bir yasa çıkarmıştır. Ekonomik atıkların yönetimini kolaylaştırmak: 2020 yılında ulusal atık yönetimi stratejisi benimsenerek, atık yönetimini iyileştirmek için atık toplama ve geri dönüşüm sisteminin iyileştirilmesi de dahil olmak üzere önlemlerin uygulanması kararlaştırılmıştır.

İklim Değişikliğiyle Mücadele

Yenilenebilir enerji kaynaklarının payının artırılması: 2021 yılında Tacikistan'daki enerjinin %98'i su santralleri ve güneş panelleri gibi yenilenebilir kaynaklardan üretilmiştir.

Sera gazı emisyonlarının azaltılması: Tacikistan'ın 1990'dan bu yana sera gazı emisyonlarını %37 oranında azalttığı tahmin edilmektedir.

Binaların enerji verimliliğinin iyileştirilmesi: 2019 yılında Tacikistan'da, yalıtımın sağlanması, pencerelerin ve kapıların daha enerji verimli alternatiflerle değiştirilmesi ve güneş panellerinin kurulması yönünde önlemler içeren ulusal bir bina enerji verimliliği stratejisi benimsenmiştir.

İklim zararlı olmayan tarımsal yöntemlerin uygulanması: Tacikistan'da, toprağın malçlanması, ürün rotasyonunun uygulanması ve daha verimli sulama yöntemlerinin kullanılması gibi toprak ve su kaynaklarının korunmasına yönelik tarım yöntemleri uygulanmaktadır.

BM sisteminin desteğiyle Tacikistan hükümeti 2023-2037 dönemi için "Yeşil Ekonomi" stratejisini uygulamaya başlamıştır. Bu strateji, çevresel sürdürülebilirliğe, karbondioksit emisyonlarının azaltılmasına ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine dayanan daha aktif ekonomik kalkınmayı amaçlamaktadır. Buna ek olarak, yenilenebilir enerji kaynaklarına özel önem veren ülke, "yeşil" sanayileşmeye ve sürdürülebilir gıda sistemlerine yönelmektedir.

Tacikistan, su temini, iklim değişikliği ve afet riskinin uluslararası düzeyde azaltılması konularını gündeme getirmeye devam etmektedir. BM Genel Kurulunun 71/22 sayılı Uluslararası On Yıllık Eylemin Kurulması

kararının kilit yazarlarından olan Tacikistan, 2022'de Duşanbe'de 'Sürdürülebilir Kalkınma için Su, 2018-2028' başlıklı yüksek katımlı Su Kaynakları Konferansı düzenlemiştir. Konferansta güvenli ve ucuz içme suyuna erişimin sağlanması ve geçim kaynaklarının ve çevrenin korunmasında suyun belirleyici rolünün tanınması için acil eylem çağrısı yapılmıştır.

Su Kaynaklarının Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı

BM'nin "Su Altındaki Yaşam" programı, dünya okyanuslarının, denizlerin ve deniz kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı için çağrıda bulunmaktadır. Karalara hapsolmuş Tacikistan'da 14. hedef ülkenin iç su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımıyla ilgilidir. Bu amaçla Tacikistan'da aşağıdaki adımlar atılmıştır:

Su kaynaklarının kirliliğinin azaltılması: Tacikistan'da su kütlelerinin temizlenmesi ve zararlı maddelerin suya salınımının sınırlandırılması için çalışmalar devam etmektedir. Son birkaç yılda 50'den fazla kanalizasyon arıtma tesisi kurulmuştur. Kentsel kanalizasyonun %90'ından fazlası bu tür arıtma sistemlerinden geçmektedir. Sürdürülebilir balıkçılığa destek: Tacikistan, balıkçılık kurallarını güçlendirmek ve su kaynaklarını aşırı nüfusa ve aşırı sömürüye karşı korumak için çalışmaktadır. Tacikistan, 2019 yılında bir önceki yıla göre %17,6 artışla 10 ton balık üretmiştir.

Deniz altyapısının geliştirilmesi: Tacikistan, limanların ve iç su yollarının geliştirilmesine yatırım yapmaya devam ederek ülkenin ulaşım potansiyelini artırmaya ve ekonomik büyümeyi desteklemeye devam etmektedir. Özellikle 2020 yılında Tacikistan, Çin'in mali desteğiyle Panj Nehri üzerinde inşa edilen yeni bir liman açmıştır.

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Ulusal Bir Platform

Dünya çapında sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla yoksulluk, eşitsizlik, iklim değişikliği, ekonomik büyüme gibi dünya sorunlarının çözümünde tüm ülkelerin işbirliği yapması çağrısında bulunmaktadır. Tacikistan'da, 17 hedefin hepsinde BM'nin sürdürülebilir

kalkınma hedeflerine ulaşmak için bir dizi önlem alınmıştır. Tacikistan'ın 17 hedef çerçevesinde en önemli başarılarından biri, Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Platformu'nun (NPUR) oluşturulmasıdır. NPUR 2017 yılında kurulmuştur. Tacikistan'daki tüm paydaşların sürdürülebilir kalkınma konularındaki faaliyetlerinin koordine edilmesine yönelik bir mekanizmayı temsil etmektedir.

Tacikistan ayrıca sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik bölgesel ve uluslararası ortaklıklara aktif olarak katılmaktadır. Örneğin, 2017 yılında Tacikistan, bölgenin ekonomik büyümesini ve gelişimini yönlendiren Orta Asya Serbest Ticaret Bölgesine katılmıştır.

Sonuç

Tacikistan, Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SDG'LER) ulaşmak için aktif olarak çalışmaktadır. Tacikistan, SDG'lerin önemini kabul etmekte ve bunları stratejik planlarına ve programlarına dahil etmektedir. Tacikistan, ulusal bağlamının bir parçası olarak yoksullukla mücadele, kaliteli eğitimin sağlanması, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, sürdürülebilir altyapının geliştirilmesi, temiz su ve sanitasyonun kullanılabilirliğinin artırılması, tarım sektörünün geliştirilmesi ve çevrenin korunması gibi öncelikli kalkınma alanlarını belirlemiştir.

Ana odak alanlarından biri yoksulluğa karşı mücadeledir. Tacikistan, vatandaşlarının ekonomik durumunu iyileştirmeyi ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda hükümet, yoksulluğun azaltılması, yeni istihdam yaratılması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi ve nüfusun gelir düzeyinin yükseltilmesi için önlemler almaktadır.

Bir başka önemli gelişme alanı da kaliteli eğitimin sağlanmasıdır. Tacikistan, eğitimin sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmada önemini kabul etmekte ve her düzeyde eğitimin erişilebilirliğini ve kalitesini artırmaya yönelik çabalara odaklanmaktadır. Modern eğitim yöntemlerinin tanıtılması ve mesleki becerilerin geliştirilmesi, ülkenin ekonomik gelişimi için gerekli olan nitelikli personelin yetiştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Sağlık hizmetleri de Tacikistan'da öncelikli bir gelişme alanıdır. Hükümet, özellikle kırsal alanlarda sağlık

hizmetlerinin kullanılabilirliğini ve kalitesini artırmaya çalışmaktadır. Sağlık altyapısının geliştirilmesi, tıp eğitiminin kalitesinin iyileştirilmesi ve nitelikli tıp uzmanlarının işe alınması bu hedefe ulaşmak için atılan önemli adımlardır. Sürdürülebilir altyapı da Tacikistan'ın gelişimi için büyük önem taşımaktadır. Ülke, enerji verimli ve çevreye duyarlı ulaşım sistemleri, elektrik şebekeleri, su temini ve diğer altyapı tesislerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çabaların, ekonomik büyümeyi teşvik edeceği, nüfusun yaşam standardını iyileştireceği ve çevre üzerindeki olumsuz etkiyi azaltacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, 2016 yılından bu yana, SDG'nin uygulanmasının başlamasından bu yana, Tacikistan yaşam standardının iyileştirilmesi ve belirli alanların geliştirilmesinde önemli adımlar atmış ve çeşitli iyileştirme programları uygulamaya koymuştur. Tacikistan önemli çabalar gösterse de, şu anda 2030 yılına kadar Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmak için daha anlamlı girişimlere ihtiyaç duyulmaktadır. planlarının etkinliğini artırmak için kullanılacaktır.

Kaynaklar:

1. Отчет Всемирного банка по деловой среде в Таджикистане (2020).
2. Национальный отчет о Целях устойчивого развития в Таджикистане 2019 года.
3. Национальная стратегия развития Таджикистана на период 2016-2030 годов. Официальный веб-сайт Правительства Республики Таджикистан.
4. United Nations Development Programme. (2020). Sustainable Development Goals Progress.
5. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası.
6. Tacikistan Ulusal İstatistik Ajansı.
7. Ministry of Education and Science of the Republic of Tajikistan. (2019). Annual report 2018.
8. Dünya Sağlık Örgütü. Dünya Sağlık Raporu. (2020)
9. Dünya Bankası. Dünya Yoksulluğu ve Refahı Raporu. (2020)

10. BM'nin 2021 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Raporu.

11. Birleşmiş Milletler. Sustainable Development Goals Knowledge Platform. Üçüncü Amaç: Sağlık ve Esenliğin Sağlanması. (2020).

12. Birleşmiş Milletler. İnsan gelişimi Raporu. (2020)

13. "Таджикистан: Отчет об устойчивом развитии 2020 года". Национальный статистический комитет Республики Таджикистан.

14. "Таджикистан: Национальная стратегия по энергоэффективности зданий". Европейский банк реконструкции и развития.

15. "Национальный отчет по целям устойчивого развития в Таджикистане", Комитет по статистике при Правительстве Республики Таджикистан, 2021

16. "Tajikistan: Water Supply and Sanitation".

17. "Tajikistan signs Sustainable Trade Agreement." The Times of Central Asia. (Erişim: 29.04.2016)

18. "Tajikistan ratifies Paris Agreement on Climate Change." The Times of Central Asia. (Erişim: 22.04.2016)

19. "Sustainable Development Goals Report 2021" <https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/>.

National Review of Turkmenistan Empowering people and ensuring inclusiveness and equality. Ashgabat. Turkmen State Publishing Service. https://turkmenistan.un.org/sites/default/files/2023-03/VNRofT_en%202019_.pdf.

United Nations Environment Programme (2022). Emissions Gap Report 2022: The Closing Window — Climate crisis calls for rapid transformation of societies. Nairobi. <https://www.unep.org/emissions-gap-report-2022>.

United Nations Turkmenistan. (2022). The new generation Common Country Analysis (CCA) UPDATE 2022. file:///C:/Users/User/Downloads/CCA_EN_web.pdf.